

Kionn
Drachten

Dichtbij en niet ver af: moderne professionals in de wijken

Prof. dr Andries Baart
22 april 2016

Opzet

1. Ik open met kort te zeggen wat de presentie-benadering is
2. En ga dan in op wat ervoor nodig is om werkelijk leefwereldgericht te werken (*cfr. presentie*)
3. Vervolgens wordt dat vertaald naar het werken in de wijk met 'collectieven'
4. Ten slotte werp ik het licht op kwaliteitsbewaking en de beoordeling van opbrengsten
5. (*Hoe leer je dit alles? → workshop!*)

is workshop geworden

is vervallen

3

Presentie

Werkdefinitie presentie

Een praktijk waarbij de zorggever zich aandachtig en toegewijd op de ander betreft, zo leert zien wat er bij die ander op het spel staat – van verlangens tot angst – en die in aansluiting dáárbij gaat begrijpen wat er in de desbetreffende situatie gedaan zou kunnen worden en wie h/zij daarbij voor de ander kan zijn. Wat gedaan kan worden, wordt dan ook gedaan.

4

Wat is presentie?

1 Menslievend	Zorgen vanuit nabijheid: er zijn met en voor de ander
2 Aansluitend	Bij het leven, het verhaal en de persoon van de ander
3 Relatiegestuurd	Doen wat de ander jou nu te kennen geeft als passend, als nodig en als verlangen
4 Effectieve bekommernis	Doen wat de ander werkelijk helpt en baat
5 Erkennend en bevestigend	De ander eer geven en zijn of haar anders-zijn respecteren
6 Ruimte geven	Het beste van de ander tevoorschijn halen en de ander nooit afschrijven
7 Uithouden	Kunnen afwachten en je onmacht verdragen

Presentie

Hulp die steunt helpt echt

Welkom op de website van de Stichting Presentie, een organisatie die met kwalitatief hoogstaande en goed gefundeerde publicaties, cursussen, trainingen en projecten een actieve bijdrage levert aan de inbedding van presentie in zorg- en hulpverleningspraktijken. Op deze website vindt u achtergrondinformatie over de presentiebenadering en over de activiteiten van de Stichting Presentie.

- Regelmatig worden door de Stichting Presentie presentiecursussen en/of intervisiemogelijkheden geboden. Kijk bij Educatie voor het actuele aanbod en de inschrijfmogelijkheden.
- Wilt u presentie introduceren in uw organisatie en wilt u zien hoe dat in andere organisaties reeds gebeurt? Bij Projecten vindt u meer informatie.
- Laat uzelf informeren over presentie middels de vele publicaties op dit gebied. U vindt artikelen, verwijsingen en tips onder Informatie en onder Eigen publicaties. Vele downloads zijn beschikbaar.
- Via de gratis digitale Nieuwsflits blijft u op de hoogte van recent nieuws en aankondigingen. Aanmelden kan via de button aan de linkerkant.
- De Stichting Presentie is voor haar activiteiten deels afhankelijk van subsidies en giften. Momenteel worden wij ondersteund door Skanfonds, door een solidariteitsbijdrage van de gezamenlijke religieuzen in Nederland via de commissie PIN en door andere fondsen. Steun ook het werk van de Stichting Presentie en word Donateur! De Stichting Presentie is een ANBI.
- Wilt u reageren - heeft u vragen en/of opmerkingen - of heeft u een bijdrage voor de site? Maak dan gebruik van het contactformulier.

Meer weten? Artikelen ophalen? Op de hoogte blijven?
Surf naar: www.presentie.nl

Overeenkomsten

De drie grote transities en deze presentie hebben minstens op het oog overeenkomsten

Leefwereld gerichtheid	Denken in termen van relaties, gemeenschap, 'samen' etc.
Dichtbij komen en afstemmen op wat er echt gevraagd wordt	Denken in termen van talenten en mogelijkheden
Onderdrukken van bureaucratische reacties	Disciplines / vakken meer op elkaar betrekken (minder verkokerd)
Brede professionaliteit	Wederkerigheid, alledaagsheid, 'gewoon doen'

Aansluiten

Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan. Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan. Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan. Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan. Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan. Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan. Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan. Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan. Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan. Aandacht biedt de kiem van een relatie, en daaruit zal een mens opstaan.

Leefwereld

In het nieuwe beleid zit een toewending tot de leefwereld, maar als je dat werkelijk doet, vraagt dat geweldig veel.

Werkelijke, radicale leefwereldgerichtheid is een heel goed idee en komt de zwakkeren ten goede.

Maar er wordt te vaak te licht over gedacht.

9

Leefwereld

Enkele van de (wenselijke) consequenties / vereisten:

De kunst van het aansluiten en afstemmen	Vraagt een radicale bescheidenheid op veel fronten: minder uitgaan van jezelf
Ruimte voor een andere redelijkheid	Dominante eigen kennis, logica en redelijkheid intomen
Ruimte voor alledaagsheid, verdunde ernst, interruptie	De bureaucratische logica van werken krachtig beteugelen
Grote eenheden van werken: hele families, geschiedenissen, buurten	Leren denken vanuit natuurlijke samenhangen en minder vanuit de klassieke beheersingsorde
Sociale verbanden erkennen in hun instabiliteit	Niet redeneren vanuit idee: continuïteit = succes

Mismatches

Mismatches zijn hier snel gemaakt!

- Wat zijn mismatches? (Goed uitgevoerde interventies die niet plaats hadden moeten vinden omdat ze irrelevant zijn).
- Voorbeelden van bekende mismatches

Voorrang bureaucratische logica	Meegaan in zelf-isolerend gedrag
Omgekeerde intakevoorwaarden	Overschatting potenties
Onbekwaamheid werker houden voor ongemotiveerdheid bewoner	Niet serieus kunnen nemen vervuilde verhalen → culturele mismatch
Generalistisch antwoorden op een specialistisch vraag = rondpompen	Logica keten boven logica van het geleefde leven stellen

Leefwereld

Subtiele zaken:

- De subtiele overgangen tussen (over)laten, nalaten en laten barsten → de morele en politieke betekenis van een methodisch uitgangspunt
- De subtiele balans tussen oog voor (de waarde van) kwetsbaarheid en ruimte voor zelfregie. Denk niet dat kwetsbaarheid per se een te bestrijden onwaarde is en ook niet dat zelfregie steeds een antwoord is op kwetsbaarheid

12

Presentie op collectief niveau

Mij is gevraagd in te gaan op de kwestie wat presentie op een meer collectief niveau betekent, doet, kan etc. Met en voor de *buurt* dus, als preventie door er vroegtijdig bij te zijn.

Daar zit een kleine verdenking onder: is presentie toch meer van de *zorg* van het klassiek *welzijnswerk*?

Ik ga in op het verzoek en de verdenking is onterecht: presentie is helemaal (ook) van 'welzijn'. U ziet het zo dadelijk zelf.

14

Presentie op collectief niveau

Mij is gevraagd in te gaan op de kwestie wat presentie op een meer collectief niveau betekent, doet, kan etc. Met en voor de *buurt* dus, als preventie door er vroegtijdig bij te zijn.

Een aantal elementen is al genoemd bij de 'gewone' kenmerken van presentie en leefwereldgericht werken.

Ik ga in op het verzoek en de verdenking is onterecht: presentie is helemaal (ook) van 'welzijn'. U ziet het zo dadelijk zelf.

15

Presentie op collectief niveau

Kritische inzichten zoals wij die hebben verworven (10 stuks: kort maar krachtig)

- 1- Gedraag je alledaags en verbind private en publieke sfeer (ook moreel!)
- 2- Wees geworteld, toon je trouw en aanklambaar, wordt vertrouwd en vindbaar
- 3- Werk terloops en organisch: mijd ideologisch gedram over wat er zou moeten
- 4- Neem doelen voor ogen en geen doelstellingen: schep responsieve 'stuuruimte'
- 5- Liever in programma's denken dan in projecten: bouw op en neem die tijd
- 6- Initiatieven moet in- en uitstapmogelijkheden hebben: onze samenleving is vloeibaar
- 7- Werk niet te instrumenteel maar eerder teleologisch: weet waarom het uiteindelijk te doen is
- 8- Heb aandacht voor het problematische maar ook voor het niet-problematische
- 9- Steeds inclusief zijn: niet afomen noch in alleen in zee gaan met wie wil; zorg en welzijn bijhouden
- 10 Goed leren nadenken over de uitkomstmaten (kom ik op terug)

Resumé

Resumé

Als je werkelijk leefwereldgericht wilt werken zoals in de transities voorgeschreven, dan is presentie een uitstekende benadering.

1 Centraal staat het aansluiten bij de leefwereld en de logica van werken radicaal daarop afstemmen	4 (workshop) Nadruk op en ruimte voor lerende professionals en beleid als liefdevol en verstandig doormodderen
2 Voor het werken op collectief niveau hebben we 10 kritische inzichten gegeven die verbonden worden met de leefwereldoriëntatie	3 Snappen hoe je kwaliteit en succes vaststelt: meer oog voor ervaren baat dan voor scores van resultaten en naast tellen ook vertellen

(4) is vervallen

(3) is workshop geworden

Workshop

Einde

Afrekenen

Effecten

Afrekenen betekent meestal: succes en / of effecten beoordelen.

22

Effecten

Vaak is het denken over succes en effecten veel te simplistisch en daardoor ook gevaarlijk:

- Het geeft gemakkelijk perverse prikkels (scoren, afromen, doordouwen)
- Lokt gemakkelijk de verkeerde uitvoerders en aanbestedingen (veelbelovers voor laagste prijs)
- Stimuleert sociale technologie en remt reflectiviteit en lerende professionaliteit
- Versmalt te vaak de centrale begrippen zoals arbeid en armoede

23

Effecten

Vaak is het denken over succes, effecten en veel te simplistisch en daardoor ook gevaarlijk:

- Het geeft gemakkelijk perverse prikkels (scoren, afromen, doordouwen)
- Lokt gemakkelijk de verkeerde uitvoerders en aanbestedingen (veelbelovers voor laagste prijs)
- Stimuleert sociale technologie en remt reflectiviteit en lerende professionaliteit
- Versmalt te vaak de centrale begrippen zoals arbeid, armoede,

Voor de meest kwetsbaren is dit zeer ongunstig!

24

Wat wel of niet meten?

- De financier heeft ook tot taak om te beoordelen of het geld goed besteed wordt.
- De neiging is om dan voornamelijk naar de resultaten te kijken.
- Dat is goed maar dat kan ook (veel) beter.
- Het is een grote uiteenzetting waard; dat kan niet.
- Ik licht er enkele zaken uit die wellicht kunnen helpen.

25

Wat wel of niet meten?

1. wat wel of niet meten?	<ul style="list-style-type: none">• programma• proces• opbrengst• profijt• ervaren baat• nb: let op meetmoment
2. meten of ook andere manieren van vaststellen	<ul style="list-style-type: none">• de meetbaarheid van sociale praktijken• vier manieren van vaststellen• referentiekaders van waarden
3. de inbedding van de uitvoerder	<ul style="list-style-type: none">• gekwalificeerd• lid CoPs• open
4. tegengaan van inferieure stuurinformatie	<ul style="list-style-type: none">• perverse prikkels• mismatch waarnemen• sturen binnen de kaders• betekenisreductie

26

Kwaliteit programma

Programma-kenmerken	<ul style="list-style-type: none">• goed in elkaar gezet en gebaseerd op gedegen kennis• bestendig• niet zwaarder dan nodig• berekend op tegenslag• kredietwaardigheid en betrouwbaarheid uitvoerders• morele deugdelijkheid• de verhouding tussen investering en besparing
---------------------	---

Er zou vaker (*vooraf*) een programma-evaluatie gemaakt moeten worden: helpt zeer om aanbieders *kritisch* te beoordelen en om te kunnen bijsturen.

Kwaliteit proces

Proces-kenmerken	<ul style="list-style-type: none">• lean: strak, zuinig, vlot• lerend: vermogen onderweg te leren en bij te sturen
------------------	---

Je zou willen dat het zuinig en efficiënt gebeurt maar tegelijk ook *niet stom*. Je wilt dat werkers in een lerend stand staan en steeds lerend bijsturen.

Kwaliteit opbrengsten

Opbrengten	• resultaat
	• effect
	• doorwerking
	• impact

Dit licht ik toe (volgende dia)

Kwaliteit opbrengsten

	Wat is dat?	Voorbeeld
i) resultaat	De onmiddellijke prestatie	<ul style="list-style-type: none">• Er is een taalcursus georganiseerd• 15 mensen nemen deel
ii) effect	Wat is bereikt op de plek zelf	<ul style="list-style-type: none">• 5 mensen spreken aantoonbaar beter Nederlands• 3 mensen zijn gefrustreerd en zeggen nooit meer een cursus te doen
iii) doorwerking	Wat wordt bereikt in het eigen milieu, in de samenleving	<ul style="list-style-type: none">• 2 hebben een baan gevonden, 4 hebben nu sociale contacten en 3 hebben meer zelfvertrouwen gekregen• 3 maken antireclame in eigen milieu
iv) impact	Wat er door deze voorziening of interventie gebeurt in de keten van professionals	Ook andere professionals stimuleren nu het leren van de taal

30

Kwaliteit profijt

Je wilt niet alleen dat is gebeurd wat je vroeg maar ook dat de 'ontvangers' kunnen zeggen: ja, dat doet mij goed en heeft me niet 'klein gemaakt'

Profijt	• baat
	• eer

31

Nota bene

Wanneer doe je je 'meting':

1. eindmeting voor het slotoordeel (= 'summatieve meting')
2. tussentijdse metingen om almaal bij te sturen (= 'formatieve meting')

32

Wat wel of niet meten?

Programma-kenmerken	<ul style="list-style-type: none"> goed in elkaar gezet en gebaseerd op gedegen kennis bestendig niet zwaarder dan nodig berekend op tegenslag kredietwaardigheid en betrouwbaarheid uitvoerders morele deugdelijkheid de verhouding tussen investering en besparing
Proces-kenmerken	<ul style="list-style-type: none"> lean: strak, zuinig, vlot lerend: vermogen onderweg te leren en bij te sturen
Opbrengten	<ul style="list-style-type: none"> resultaat effect doorwerking impact
Profijt	<ul style="list-style-type: none"> baat eer

33

Wanneer is het goed genoeg?

Positief geformuleerd
<ul style="list-style-type: none"> formele verantwoording → conform vormelijke indicatoren beleidskader (in operationele gestalte) → conform inhoudelijke beleidsdoelen belofte uitvoerder → conform prestatieovereenkomst professionele norm → conform vakmanschap afnemersnorm → conform ervaren baat
<ul style="list-style-type: none"> politiek-ethische norm → conform de vraag of dit is wat in een rechtvaardige, fatsoenlijke en duurzame samenleving past.

34

Wanneer is het goed genoeg?

Negatief geformuleerd
<ul style="list-style-type: none"> niet schaden, geen leed toevoegen, niet 'ont-eren', niet vernederen eigen inzichten en kennis van de betrokkenen niet negeren of vernietigen niet verafhankelijken (waardoor hulp onnodig lang gerek wordt) niet afromen (dus niet vooral in zee gaan met 'cliënten' met wie je goed kunt scoren) geen negatieve zelfselectie op gang brengen (een systemische werking waardoor 'cliënten' in een neerwaartse spiraal komen; van HAVO → VMBO → schooluitval) geen onwerkelijke beloftes doen (illusies dat het allemaal kan, lukt en goed komt)

35

Wanneer is het goed genoeg?

Positief geformuleerd	Negatief geformuleerd
<ul style="list-style-type: none"> formele verantwoording → conform vormelijke indicatoren beleidskader (in operationele gestalte) → conform inhoudelijke beleidsdoelen belofte uitvoerder → conform prestatieovereenkomst professionele norm → conform vakmanschap afnemersnorm → conform ervaren baat politiek-ethische norm → conform de vraag of dit is wat in een rechtvaardige, fatsoenlijke en duurzame samenleving past. 	<ul style="list-style-type: none"> niet schaden, geen leed toevoegen, niet 'ont-eren', niet vernederen eigen inzichten en kennis van de betrokkenen niet negeren of vernietigen niet verafhankelijken (waardoor hulp onnodig lang gerek wordt) niet afromen (dus niet vooral in zee gaan met 'cliënten' met wie je goed kunt scoren) geen negatieve zelfselectie op gang brengen (een systemische werking waardoor 'cliënten' in een neerwaartse spiraal komen; van HAVO → VMBO → schooluitval) geen onwerkelijke beloftes doen (illusies dat het allemaal kan, lukt en goed komt)

36

Effecten

Daarom bepleit ik:

1. Veel meer en veel vaker narratieve verantwoordings vragen naast cijfermatige
2. Stimuleren van 'klein kijken' (en de gewoonte afschudden dat goede resultaten grote resultaten zijn: goede resultaten zijn allereerst zinvol, niet per se spectaculair)
3. En resultaten afmeten aan de baat die de minsten en meest kwetsbaren ervaren!

37

Einde

Maar niet alleen